

Sitran Kuutiota pohjustava raportti

Demokratia murroksellisessa ajassa

1. Työn lähtökohdat ja menetelmät	3
2. Jännitteet ja muutosvoimat tulevaisuuskuvien taustalla, todentava data sekä lähteet	4
3. Tulevaisuuskuvat	11
Tulevaisuuskuva 1: Perusura: Suomi vuonna 2050 nykyisyyden valossa	11
Tulevaisuuskuva 2: Murentuvan kansallisvaltion Suomi	18
Tulevaisuuskuva 3: Rakennemuutosten aikakausi	24
Tulevaisuuskuvien käytöstä ja tulkinnasta	29
Lopuksi	30
Lähdeluettelo	31

1. Työn lähtökohdat ja menetelmät

Vuosina 2017–2022 Kansalaisuuden kuilut ja kuplat –hanke (BIBU) pyrki selvittämään, miten globaalit muutokset muuttavat kansalaisten toimintakykyä, poliittisia tunteita ja intressejä sekä sitä, kuinka poliittinen päätöksenteko vastaa näihin muutoksiin. Hankkeen lopuksi Demos Helsinki laati synteessinä skenaarioita demokratian tulevaisuudesta vuoteen 2040. Tämän Sitran Kuutiota pohjustava raportin pohjana toimi aiemmin toteutettu monivuotinen BIBU-tutkimuksen skenaariotyö.

Raportin laatiminen aloitettiin arvioimalla BIBU:n tulevaisuuskuvien päivitystarpeita analysoimalla Suomen ja Euroopan demokratian sekä poliittis-yhteiskunnallisen toimintaympäristön muutoksia.

Arvioinnissa haastettiin BIBU-tutkimuksessa käytettyjä oletuksia nykykontekstia vasten tarkastelemalla, mitkä kehityskulut ovat vahvistuneet, miten ymmärryksemme niistä on kehittynyt sekä mitkä näkökulmat näyttävät mahdollisesti vanhentuneilta.

Lisäksi tunnistettiin sellaisia kehityskulkuja, joita ymmärrämme nyt, mutta joita ei huomioitu BIBU:ssa. Viimeiseksi laajennettiin katsantokantaa vuodesta 2040 vuoteen 2050 ja kartoitettiin erikseen sellaiset muutosvoimat, jotka ovat olennaisella tavalla uudelleenmäärittäneet demokratian ja yhteiskunnallisen luottamuksen kontekstia.

Ensimmäisen päivitystarpeen analyysi tehtiin kirjallisuuskatsauksella, johon osallistui Demos Helsingin asiantuntijoita, mukaan lukien BIBU-hankkeen tekijöitä. Seuraavassa syntetisoitiin kirjallisuuskatsauksessa kerätty tieto, jonka perusteella tunnistettiin uudistustarpeiden keskeiset teemat, haasteet sekä kehittämisen painopisteet.

Synteessin perusteella muodostettiin kokonaiskuva siitä, miten tulevaisuuskuvia tulisi päivittää. Tämä vaihe loi pohjan – tulevaisuustaulukon muodossa – seuraaville suunnitteluvaiheille. Kolmannessa vaiheessa tehtiin tulevaisuuskuvien muutosvoimien analyysi, jossa arvioitiin erilaisia mahdollisia tulevaisuuden kehityssuuntia ja niiden vaikutuksia verraten niitä BIBU:n tulevaisuuskuviin.

Lopuksi siirryttiin päivitettyjen tulevaisuuskuvien laatimisvaiheeseen, jossa aiempien vaiheiden pohjalta tuotettiin uudet tulevaisuuskuvat. Laatimisvaiheeseen kuului toinen kirjallisuuskatsaus uusien tulevaisuuskuvien validoinniksi. Päivitysprosessin eri vaiheissa käytiin yhteisiä keskusteluja Sitran asiantuntijoiden kanssa eri ilmiöiden relevanssista ja vaikutuksista tulevaisuuskuviin.

2. Jännitteet ja muutosvoimat tulevaisuuskuvien taustalla, todentava data sekä lähteet

Tässä työssä hahmotetaan suomalaisen yhteiskunnan ja demokratian muutosta keskeisten yhteiskunnallisten muutosvoimien kautta. Globaali talous määrittää Suomen taloudellista liikkumatilaa, sisäistä tulonjakoa ja hyvinvointivaltion palveluiden rahoittamista. Teknologinen muutos muokkaa työn, vallan ja julkisen keskustelun rakenteita. Ideologinen kenttä hahmottaa poliittisen mielipideilmaston raameja ja kansallisen luottamuksen perusteita sekä vaikuttaa siihen, millaisin tavoin yhteiskunnallisia tulevaisuuskuvia jäsennetään.

Maahanmuutto ja väestönkasvu vaikuttavat väestörakenteen kehitykseen, työvoiman saatavuuteen ja yhteiskunnallisen monimuotoisuuden lisääntymiseen, jotka vaikuttavat pitkän aikavälin taloudellisiin ja sosiaalisiin rakenteisiin.

Poliittisen päätöksenteon rakenteet hahmottavat päätöksenteon toiminnallisia rakenteita ja kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia.

Uutena muutosvoimana työhön sisällytettiin geopolitiikka. Se on viime vuosina noussut ratkaisevaksi tekijäksi niin Suomen kuin koko Euroopan turvallisuus- ja yhteiskuntapoliittisessa kehikossa. Venäjän hyökkäys Ukrainaan, Suomen Nato-jäsenyys ja globaalin valtajärjestyksen uudelleenmuotoutuminen osoittavat, että geopolitiittiset jännitteet vaikuttavat talouteen, arvoihin, turvallisuuteen ja demokratian kestävyteen samanaikaisesti.

Muutosvoimat ja arviot niiden vaikuttavuudesta on kuvattu seuraavilla sivuilla. Niiden taustalla olevat lähteet löytyvät sekä alaviitteinä että lähdeluettelosta raportin viimeisillä sivuilla.

Globaali talous ja geopolitiikka

EU suuntaa yhä enemmän resursseja puolustukseen ja aseellisuuteen.¹ Lisäksi se pyrkii vahvistamaan strategista omavaraisuutta vähentämällä riippuvuutta tuontienergiasta, kriittisistä raaka-aineista ja ulkopuolisista teknologioista.² Näitä pyrkimyksiä vauhdittaa ennen kaikkea aikamme epävarma turvallisuustilanne, jossa korostuu voimapolitiikka ja sääntöperusteisuuden haastaminen.

Kauppapakotteet ovat lopettaneet viennin Venäjälle ja tuonnin Venäjältä.³ Tämä vaikuttaa erityisesti Itä-Suomen talouteen. Lentoliikenne Venäjän yli on pysähtyneessä, minkä seurauksena Suomi ei ole enää yhtä keskeinen solmukohta Euroopan ja Aasian välisessä liikenteessä. Yhdysvaltain asettamat tullit vaikeuttavat suomalaisten tuotteiden vientiä ja rajaavat niiden markkinoita.⁴ Kauppa ja teknologinen yhteistyö Kiinan kanssa kaventuu johtuen Euroopan pyrkimyksestä teknologiseen suvereniteettiin.

Epävarmuuden ilmapiirillä on keskeinen vaikutus talouteen, sillä se heikentää kuluttajien luottamusta. Vaikutukset finanssimarkkinoihin ovat kuitenkin jääneet yllättävän pieniksi lokakuuhun 2025 mennessä.

Teknologinen muutos

Automaatio on pitkään jatkuneena trendinä vähentänyt ihmistyön tarvetta ensin maataloudessa, sitten teollisuudessa ja viimeisimpänä palvelu- ja asiantuntija-aloilla – eikä tämä trendi osoita pysähtymisen merkkejä.

Tekoälyteknologia muuttaa laajasti työmarkkinoita ja toisin kuin aiemmat automaation aallot, jotka kohdistuivat ensisijaisesti rutiininomaisiin, suorittaviin tehtäviin, tekoäly voi myös tehdä

¹ Lehmus, M. Nelimarkka, J. Vilmi, L. (2025, October 1). *Will higher defence spending boost euro area growth?* Bank of Finland.

² European Commission. (2025, May 27). *Reclaiming energy sovereignty: the EU's strategic response to a fragmented global order.* European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency.

³ Simola, H. (2024, July 5). *The collapse of trade with Russia has had a limited effect on Finnish manufacturing.* Bank of Finland.

⁴ Lindholm, P. (2025, July 28). *Tällaisen loven Trumpin tullit iskevät Suomen talouteen – ekonomisti listaa haitat, joita tulleista Suomelle tulee.* Yle.

asiantuntijatyön kaltaista kirjoittamista ja ohjelmointia. Samaan aikaan tekoälyyn liittyvien erikoisalojen kysynnän odotetaan kasvavan nopeasti.⁵⁶

Teknologinen muutos on myös viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana mullistanut ihmisten välisen vuorovaikutuksen, tiedonvälityksen sekä yhteiskuntien julkisen tilan.⁷ Tästä syystä ihmisten organisoitumisen tavat, päätöksenteko ja demokratian rakenteet etsivät parhaillaan uusia muotoja ja toimintamalleja nykyisessä ja tulevassa digitaalisessa ympäristössä.

Algoritmit kehittyvät jatkuvasti ja samalla niiden kyky vaikuttaa julkisen keskustelun ja mielipiteiden muokkautumiseen kasvaa.⁸ Generatiivinen tekoäly ja deepfake-teknologiat mahdollistavat yhä uskottavammalla sisällöllä, joiden levittäminen voi vahvistaa apatiaa, rapauttaa kansalaisten luottamusta mediaan, vaaleihin ja julkiseen keskusteluun.⁹ Jos kirjoitettuun sanaan ja dokumentteihin ei enää voida luottaa, luottamus voi siirtyä yhä enemmän henkilökohtaisiin ja paikallisiin verkostoihin, mikä haastaa laajojen demokratioiden toimintaa.

Kynnys nuorten, vastavalmistuneiden työntekijöiden palkkaamiselle nousee,¹⁰ koska oletuksena on, että tekoälysovellukset voivat hoitaa vastaavia tehtäviä. Vaikka työn määrä pysyisi vakiona, uudenlaisten tehtävien oppimisen vaatimukset kasvavat ja uhkaavat jättää osan väestöstä jälkeen. Samalla automaatio, tekoäly ja alustatalous voivat vähentää teollisuuden, palveluiden ja asiantuntija-ammattien työpaikkoja nopeammin kuin uusia ehtii syntyä. Taloudellinen epätasa-arvo kytkeytyy suoraan kansalaisten poliittiseen osallistumiseen ja instituutioiden legitimitettiin.

Teknologinen kehitys mahdollistaa sen, että viranomaiset voivat nojata algoritmeihin yhä useammassa päätöksenteon tukitoiminnossa, kuten esimerkiksi politiikkamallinnuksissa, sosiaalietuuksien kohdentamisessa. Tämä nopeuttaa prosesseja, mutta lisää

⁵ Kinder, M. Souza Briggs, X. Muro, M. Liu, S. (2024, October 10). *Generative ai, the American worker, and the future of work*.

⁶ Shine, I., & Whiting, K. (2023, May 4). *These are the jobs most likely to be lost – and created – because of AI*. World Economic Forum.

⁷ Ahokangas, P., & Aagaard, A. (2024). *The Changing World of Mobile Communications: 5G, 6G and the Future of Digital Services* / edited by Petri Ahokangas, Annabeth Aagaard. (1st ed. 2024.). Springer International Publishing.

⁸ Palonen, E., Alekseev, A., Carrilho, K., Agarwal, V. (2024, September 5). *Short Videos, Big Impact: What TikTok and Instagram Revealed About Europe's Political Future*. CO3.

⁹ Momeni, M. (2025). Artificial intelligence and political deepfakes: Shaping citizen perceptions through misinformation. *Journal of Creative Communications*, 20(1), 41–56.

¹⁰ Savenius, K. Ylipekkala, S. Hassinen, M. (2025, Kesäkuu 13). *Kokemuskuilun kaventaminen – kuinka voimme saavuttaa tasapainon työntekijöiden osaamisen ja organisaatioiden odotusten välillä?*. Deloitte

läpinäkyvyyteen ja vastuunkantoon liittyviä ongelmia, ellei niihin tartuta proaktiivisesti. Näin ollen, tekoälyyn perustuva ”algoritminen hallinto” voi heikentää kansalaisten luottamusta ja kaventaa demokraattista ohjausvoimaa.

Ideologinen kenttä

Moni kokee, että puolueet eivät enää kykene edustamaan kansalaisten monimuotoisia identiteettejä ja arvoja.¹¹ Lisäksi puolueita uhkaa sisäinen pirstaloituminen, kun perinteinen vasemmisto–oikeisto–jako ei enää yksin selitä puoluekenttää, vaan rinnalle on noussut muita akseleita. Tämä voi synnyttää uudenlaisia poliittisia jakoja ja haastaa puoluejärjestelmää.¹²¹³

Demokraattisten instituutioiden toimintakyky liittyy suoraan taloudellisiin ja sosiaalisiin eriarvoisuuksiin. Jos eriarvoisuus kasvaa, demokratian legitimitetti heikkenee. Demokratian tulevaisuus ei siis riipu ainoastaan institutionaalisten rakenteiden kehittämisestä tai vahvistamisesta, vaan demokratialta odotetaan puuttumista eriarvoisuuksien perussyihin. Lisäksi nuoremmat ikäpolvet, globaalilla tasolla, luottavat demokratiaan vähemmän kuin aikaisemmat sukupolvet. Sen sijaan moni heistä kokee, että itsevaltainen johto tai armeija olisi hyvä johtamaan maata.¹⁴

Julkinen keskustelu on yhä enemmän yksityisten alustojen hallussa. Niiden kytkeytyminen autoritaarisiin johtajiin ja hallintoihin vahvistaa riskiä, että demokratia jää kaupallisten ja poliittisten intressien varjoon. Tämä yhdistyy kulttuurisiin kehityksiin, kuten yksinäisyyden kokemuksiin, yhteiskunnalliseen apatiaan ja polarisaatioon sekä sen välineellistämiseen.

Samalla poliittisen järjestelmän koettu kyvyttömyys vastata tehokkaasti haasteisiin on esimerkki äänestäjien mandaatin ja poliittisen toimeenpanon erkaantumisesta, mikä lisää kuilua kansalaisten ja instituutioiden välillä.¹⁵

¹¹ Onko sinun kuntasi voittaja?. (2024). *Polemiikki*, 4(2), 14.

¹² Yle. (2024, May 13). *Poliittinen kahtiajako repii Suomea kahtia, paljastaa uusi tutkimus*

¹³ Kawecki, D. (2025). *Den affektiva polariseringens mekanismer i 2000-talets Finland* [Doctoral dissertation, University of Helsinki]. HELDA Digital Repository.

¹⁴ Open Society Foundations. (2023, September 11). *Generational shift: New global poll reveals large minorities of young people lack faith in democracy to deliver on their priorities*.

¹⁵ OECD. (2024, July 10). OECD Survey on Drivers of Trust in Public Institutions 2024 Results – Country Notes: Finland.

Muuttoliike

Maan sisäinen muuttoliike on tulevina vuosikymmeninä vähäinen, koska pitkään ennätysellisen matalalla tasolla olleen syntyvyyden ansiosta nuorimmat ikäluokat ovat tulevina vuosikymmeninä pieniä ja juuri nuoret ihmiset liikkuvat eniten paikkakuntien välillä. Siksi mikään kaupunkiseutu ei kasva merkittävästi pelkästään Suomen sisäisen muuttoliikkeen ansiosta.

Maahanmuutto Suomeen taas jakautuu kolmeen pääluokkaan: perheperusteiseen, humanitaariseen ja työperäiseen maahanmuuttoon.

Työperäistä maahanmuuttoa voi edistää talouskasvu, sillä kun taloudella menee hyvin ja työmahdollisuuksia on tarjolla etenkin kasvukeskuksissa, Suomi näyttäytyy houkuttelevana kohteena niin työperäisille muuttajille kuin opiskelijoillekin. Tosin kasvava sote-sektori ja työvoimaa tarvitseva rakennusala, voivat olla sellaisia aloja, jotka houkuttelevat työperäistä maahanmuuttoa myös aikana, jolloin talous kasvaa maltillisesti.

Teknologiakehitys tuo tähän kokonaisuuteen uuden epävarmuustekijän. Automaatio ja tekoäly voivat tulevaisuudessa vähentää työpaikkojen määrää niin merkittävästi, että työperäisen maahanmuuton tarve pienenee. Tällöin politiikassa saatetaan pyrkiä aktiivisesti vähentämään työperäistä maahanmuuttoa, jos katsotaan, ettei työvoiman kysyntä enää kasva samaa tahtia kuin ennen. Tämä voi kuitenkin johtaa siihen, että yhteiskunta menettää osan siitä joustavuudesta ja osaamisesta, jota monimuotoinen työvoima tuo mukanaan.

Vuonna 2023 aloittanut hallitus on tehnyt lakimuutoksia, jotka ovat kaventaneet humanitaarisen maahanmuuton edellytyksiä sekä perheiden yhdistämisen kautta syntyvää maahanmuuttoa.¹⁶

Poliittisen päätöksenteon rakenteet ja demokratiainnovaatiot

Hallinnon ja politiikan toimintamallit muokkautuvat jatkuvasti kiihtyvään teknologiseen kehitykseen, syvenevään kansainväliseen yhteistyöhön ja monimuotoistuvan demokratian tarpeisiin.

Tekoälyyn, dataan ja automaatioon pohjautuvat järjestelmät voivat tukea päätöksentekoa reaaliaikaisesti, mikä voi lisätä sekä tehokkuutta että läpinäkyvyyttä.

¹⁶ Maahanmuuttovirasto. (2025, May 21). *Perheenyhdistämistä koskevat lakimuutokset voimaan kesäkuussa 2025*

Toisaalta, teknologiakehitys voi lisätä ja luoda uusia riskejä liittyen vastuunkannon ja läpinäkyvyyden hämärtymiseen – varsinkin jos tekoäly alkaa tekemään päätöksiä viranhaltijan vastuulla.¹⁷ Yksi riski on siksi se, että teknologiakehityksen suurimmiksi saavutuksiksi jää hallinnon tehostaminen muttei välttämättä demokratisoiminen. Viitteitä tästä näkyi aiemmissa internet-demokratian aalloissa, jotka herättivät 2000-luvun alkupuolella suuria odotuksia, mutta eivät lopulta johtaneet suuriin rakenteellisiin muutoksiin.¹⁸

Päätöksenteon rakenteissa yksityisten toimijoiden merkitys kasvaa, kun erityisesti digitaalisen infrastruktuurin, alustojen ja teknologiaekosysteemien hallinta on enenevässä määrin kaupallisten yritysten käsissä.

Myös järjestökentän ja kansalaisyhteiskunnan tila herättää kysymyksiä: perinteisesti niillä on ollut vahva rooli demokratioissa, toimien sillanrakentajina kansalaisten ja päätöksenteon välillä. Viime vuosina järjestöjen toimintaympäristö on kuitenkin muuttunut merkittävästi, sillä julkisen rahoituksen väheneminen, vapaaehtoistoiminnan pirstaloituminen ja digitalisaation tuomat uudet osallistumisen muodot haastavat perinteisiä toimintatapoja.¹⁹

Samalla EU hakee yhtenäisyyttään sekä puolustuksellisenä että taloudellisenä voimana, pyrkien vähentämään riippuvuutta ulkoisista toimijoista ja vahvistamaan kykyään toimia globaalina suunnannäyttäjänä. EU:n sisäisen yhtenäisyyden haasteet haastavat kuitenkin unionin kykyä ja mahdollisuuksia toimia päätöksentekijänä.

Vuoteen 2050 mennessä jopa 70 % ihmisistä asunee kaupungeissa.²⁰ Tämä voi siirtää demokratian painopistettä paikallistasolle ja vahvistaa kaupunkien roolia kansallisten parlamenttien rinnalla. Näin ollen, kunnat voivat toimia kokeilualustoina, joissa testataan uusia hallintomalleja, osallistumisen muotoja ja yhteiskehittävää päätöksentekoa.²¹

Kuntien kasvava valta voi myös vaikuttaa positiivisesti siihen, että demokratiainnovaatioita käytetään entistä enemmän myös muilla hallinnon tasoilla. Käytännön esimerkkeinä tästä ovat usein kunnissa alkunsa saaneet kansalaisraadit, puntaroiva päätöksenteko ja digitaaliset

¹⁷ Välimäki, M. (2024, Joulukuu 9). *Onko tekoälystä päättäjäksi?* Juristimedia.

¹⁸ Bastick, Z. (2017). *Digital limits of government: The failure of e-democracy* (Working Paper No. 1803.06136)

¹⁹ Valtioneuvosto. (2024, 27. maaliskuuta). *Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta tiedottaa: Valtionavustusleikkausten vaikutukset kansalaisyhteiskuntaan ja demokratiaan on arvioitava*

²⁰ United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. (2019). *World urbanization prospects: The 2018 revision* (ST/ESA/SER.A/420). United Nations.

²¹ Falanga, R. (2024). Democratic innovations: Is the local scale (still) the ideal laboratory? *Local Government Studies*.

osallistumisalustat, jotka tukevat jatkuvaa dialogia kansalaisten ja päätöksentekijöiden välillä.²²²³

Kuntien kasvavan vallan lisäksi viranhaltijoiden ja päättäjien positiiviset kokemukset päätöksenteon laadun parantumisesta sekä ratkaisujen löytämisestä kiperiin oikeudenmukaisuuteen liittyviin kysymyksiin voivat ohjata julkishallintoa hyödyntämään demokratiainnovaatioita aiempaa laajemmin sekä integroimaan niitä myös kansalliseen päätöksentekoon.²⁴²⁵²⁶

Päätöksenteon uudistamista haastaa kuitenkin se, etteivät kansalaiset usko omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa.²⁷

Riippumatta niiden käyttöönoton laajuudesta demokratiainnovaatiot eivät yksinään ratkaise monia demokratian haasteita vaan ne ovat osa pitkän aikavälin pyrkimyksiä laajentaa, kehittää ja puolustaa demokratiaa ja hyvän hallinnon tapoja sekä edistää kansalaisten ja asukkaiden osallisuuden tunnetta. Lisäksi demokratiainnovaatioiden täysi potentiaali toteutuu ainoastaan kun niiden käyttö kytkeytyy laajemmin oikeusvaltioperiaatteen, hyvän hallinnon ja poliittisten oikeuksien vahvistamiseen.²⁸

²² OECD. (2024). *The OECD Reinforcing Democracy Initiative: Monitoring Report – Assessing Progress and Charting the Way Forward* (OECD Public Governance Reviews). OECD Publishing

²³ OECD. (2020). *Innovative citizen participation and new democratic institutions: Catching the deliberative wave*.

²⁴ Demo Finland. (2025, June 10). *Policy brief: Oikeudenmukaisempaa ilmastopolitiikkaa demokraattisin keinoin*.

²⁵ Nieminen, V. (2025). *Osallistamista johtamalla kohti kestävämpää päätöksentekoa*. Kuntaliitto.

²⁶ Singh, S. & Nuutinen, J. (2025, April 23). *Governing with citizens: Embedding democratic innovations into societies*. Nets4Dem.

²⁷ Valtiovarainministeriö. (2024, 10. heinäkuu). *Kansalaisten luottamus hallitukseen lievässä laskussa OECD-maissa – Suomi edelleen korkean luottamuksen maa*.

²⁸ Warren, M. E. (2025). *Democratic innovation and representative democracy*. *Perspectives on Politics*, 23(1), 7–14.

3. Tulevaisuuskuvat

Tulevaisuuskuva 1: Perusura: Suomi vuonna 2050 nykyisyyden valossa

Tulevien vuosikymmenten aikana nyt havaittavissa olevat ilmiöt vahvistuvat. Vuonna 2050 geopoliittinen tilanne on Suomen kannalta edelleen haastava, talouden kasvu on maltillista ja yhä suurempi osa suomalaisista ovat eläkeiässä. Suomessa ei ole tehty merkittäviä poliittisia uudistuksia, joskin teknologiakehitys on tehostanut hallintoa ja tehnyt siitä avoimempaa. Kuntien valta on hieman vahvistunut ja demokratiainnovaatioiden käyttö on arkipäiväistynyt hallinnon eri tasoilla asteittain.

Talous ja geopolitiikka	Suomen talouskasvu on niukkaa, joten valtio tasapainottaa tuloja ja menoja tarkasti. EU panostaa puolustukseen. Venäjän toiminta on edelleen arvaamatonta.
Teknologinen muutos	Kynnys nuorten työntekijöiden palkkaamiseen on korkea, sillä tekoälysovellukset hoitavat yhä useammin perustason työtehtäviä. Alustatalouden myötä on syntynyt jonkin verran uusia työpaikkoja, mutta ei riittävästi korvaamaan teknologiamuutoksen myötä kadonneita tehtäviä. Rakennusala ja hoiva-ala työllistävät monia sillä ne edellyttävät edelleen suorittavaa työtä.
Ideologinen kenttä	Ideologinen kenttä on pirstaloitunut, mutta ajatus kansallisvaltiosta on edelleen ihmisiä yhdistävä tekijä. Vahvojen näkemysten kirjo on kasvanut.
Muuttoliike	Maahanmuutto on vähäistä. Teknologinen muutos on vähentänyt työpaikkoja Suomessa, vähentäen täten myös kysyntää työperäiselle maahanmuutolle, kun tarve priorisoida suomalaisen työvoiman työllistymistä on koettu prioriteetiksi.
Poliittisen päätöksenteon rakenteet ja demokratiainnovatiot	EU reagoi turvallisuusuhkiin. Muuten sen toiminta on hajanaista. Digitaalinen infrastruktuuri on pitkälti kaupallisten toimijoiden hallussa. Kaupunkien rooli on kasvanut ja demokratiaainnovaatioita hyödynnetään laajemmin. Teknologiakehityksen myötä hallinto on avoimempaa ja tekoälyn myötä tehostetumpaa.
Ilmastopolitiikka	Ohjaa rahoitusta, mutta ei regulaatiota. Yritykset panostavat kestäviin toimintamalleihin kun niiden positiivinen vaikutus tuloihin on osoitettavissa. Ilmastopolitiikka on kytketty entistä vahvemmin turvallisuuspolitiikkaan.

Suomen **talous** on ollut pitkään matalan kasvun vaiheessa. Valtio on yli 40 vuotta keskittynyt tulojen ja menojen tasapainottamiseen. Julkisten palveluiden ylläpito ja laadun varmistaminen on muuttunut yhä vaikeammaksi väestön ikääntyessä ja työikäisen väestön supistuessa.

Suomi on jäänyt muista Pohjoismaista jälkeen, ja julkisessa keskustelussa kamppaillaan hyvinvointivaltion merkityksestä. Yhä useampi hoitaa ikääntyviä perheenjäseniä kotona

julkisten palveluiden riittämättömyyden vuoksi, mikä on vaikuttanut merkittävästi perheenjäsenten väliseen työnjakoon – erityisesti naisilla on jälleen lisääntynyt vastuu kotitöistä ja hoivatyöstä, mikä on kääntänyt osittain taaksepäin vuosikymmenten tasa-arvokehitystä.²⁹

Työmarkkinat ovat käyneet läpi merkittävän murrosvaiheen, ja vuonna 2050 tekoälysovellukset hoitavat suuren osan niistä tehtävistä, jotka vuonna 2025 laskettiin asiantuntijatyöksi. Tämä on nostanut kynnystä nuorten ja uransa alkuvaiheessa olevien työntekijöiden palkkaamiseen, sillä suuri osa perustason tehtävistä on automatisoitu.³⁰ Alustatalouden myötä on syntynyt jonkin verran uusia työpaikkoja, mutta määrällisesti ne eivät riitä korvaamaan teknologiakehityksen myötä kadonneita työpaikkoja.³¹ Rakennusala ja hoiva-ala ovat tosin säilyneet tärkeinä työllistäjinä, koska niihin kuuluvien työtehtävien automatisointi on osoittautunut vaikeaksi ja tehottomaksi.³²

Vuonna 2050 voittajia ovat korkeakoulutusta vaativat palvelutyöt, joissa korostuvat inhimillinen vuorovaikutus, kulttuurinen ymmärrys ja monimutkainen päätöksenteko. Työmarkkinoiden kaksijakoisuus on lisääntynyt. Sekä Suomessa että sen ulkopuolella on tarvetta sellaiselle työlle, jossa korostuu muun muassa vaativa asiantuntijuus, fyysistä läsnäoloa vaativat ja vähemmän koulutusta edellyttävät palvelutehtävät sekä alustatalouden työpaikat.³³

Julkisten varojen vähentyessä politiikan keskeiseksi kysymykseksi muodostuu se, miten rajalliset resurssit jaetaan oikeudenmukaisesti eri sukupolvien välillä niin, että nykyhetken tarpeita voidaan vastata vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuuksia hyvinvointiin ja kestävään elämään.³⁴

Teknologia on muuttanut myös hallintoa ja päätöksentekoa. Digitaalisen infrastruktuurin, alustojen ja teknologiaekosysteemien hallinnassa kaupallisten toimijoiden vaikutusvalta on kasvanut huomattavasti, ja julkisen vallan kyky säädellä näitä rakenteita on jäänyt

²⁹ Qayyum, A., & Hui, C. (2024, March 7). *Why centering care work is essential for gender equality*. Brookings Institution

³⁰ Leopold, T. (2025, April 30). *How AI is reshaping the career ladder, and other trends in jobs and skills on Labour Day*. World Economic Forum.

³¹ Manyika, J., Lund, S., Chui, M., Bughin, J., Woetzel, L., Batra, P., Ko, R., & Sanghvi, S. (2017, November 28). *Jobs lost, jobs gained: What the future of work will mean for jobs, skills, and wages*. McKinsey & Company

³² Tilastokeskus. (2024, 13. kesäkuuta). *Sote-ala ja teollisuus suurimmat työllistäjät*.

³³ Pouliakas, K. (2018). *Automation risk in the EU labour market: A skill-needs approach*. Cedefop.

³⁴ Kotkas, T. (2025). Tulevien sukupolvien oikeudet ja sosiaaliturvajärjestelmän taloudellinen kestävyys. *Lakimies*, 123(1), 75–96.

kehityksestä jälkeen.³⁵ Teknologiakehityksen myötä hallinto on osin avoimempaa ja tekoälyn myötä tehokkaampaa, mutta samalla syntyy kysymyksiä vastuusta ja läpinäkyvyydestä.³⁶

Digitalisaatio ja tekoäly ovat myös muuttaneet informaatiokenttää. Tekoälyn kehittyneet versiot hallitsevat lähes kaikkia tiedonvälityksen prosesseja: sisältöä tuotetaan, muokataan ja suodatetaan algoritmien avulla reaaliajassa, ja syvävääreännökset ovat niin kehittyneitä, että ihmisen on lähes mahdotonta erottaa todellista ja keinotekoisista tietoa ilman erikoistuneita järjestelmiä.

Tekoälyn vaikutuksista demokratian rakenteisiin ja käytäntöihin on kerätty vuosikymmenten ajan tietoa ja tutkimusta samaan aikaan kuin digitaalisen teknologian hyödyntäminen ihmisten arjen eri suunnilla on vakiintunut. Erityisesti nuorempien sukupolvien kohdalla niiden väliset ja sisäiset erot digitaalisen lukutaidon osalta ovat vähitellen tasoittuneet, mutta teknologioiden hyödyntäminen ja kehittäminen tuottaa edelleen vahvoja raja-aitoja yhteisöjen ja ihmisten välille.

Poliittista kampanjointia hallitsevat virtuaaliset simulaatiot ja ennakoivat analyysijärjestelmät, jotka voivat ennustaa kansalaisten reaktioita ja yhteiskunnallisia seurauksia tarkasti.³⁷ Perinteisen median merkitys on, Yleisradiota lukuun ottamatta, pienentynyt lähes olemattomiin, ja luotettava tiedonvälitys perustuu hajautettuihin, sertifioituihin tietoverkkoihin, joissa kansalaiset ja tekoälyjärjestelmät yhdessä varmistavat tiedon alkuperän ja luotettavuuden. Kulttuurisesti yhteiskunta on tottunut elämään informaatiotulvassa, ja faktapohjaisuuden sijaan korostuvat kyky arvioida kontekstia, tehdä päätöksiä epävarmuuden keskellä ja hyödyntää tekoälyn tarjoamaa näkökulmien moninaisuutta.

Koulutusjärjestelmät ja yhteiskunnallinen keskustelu keskittyvät ennakoimaan ja hallitsemaan informaatiovaikutuksia sekä kehittämään digitaalisia medialukutaitoja jo varhaisesta iästä lähtien. Sosiaalisen median haitat, kuten häirintä ja vihapuhe, on pitkälti minimoitu tekoälypohjaisin moderaatiojärjestelmin³⁸, ja kansalaiset osallistuvat aktiivisesti eettisten sääntöjen päivittämiseen yhdessä julkisten ja yksityisten algoritmien kanssa.

³⁵ Khanal, S., Zhang, H., & Taelhagh, A. (2024). Why and how is the power of Big Tech increasing in the policy process? The case of generative AI. *Policy & Society*, 44(1), 52–69.

³⁶ Erman, E., & Furendal, M. (2023). Artificial intelligence and the political legitimacy of global governance. *Journal of Political Science*, 72(2).

³⁷ Jańczuk, H. (2024). Risks of Using Artificial Intelligence in Creating the Image of Politicians and in Electoral Campaigns. *Ad Americam*, 25(25), 169–182.

³⁸ Fukuyama, F. (2021). Making the Internet Safe for Democracy. *Journal of Democracy*, 32(2), 37–44.

Vaikka järjestelmä on teknisesti erittäin kehittynyt, epävarmuus ja väärinkäytön mahdollisuus ovat edelleen olemassa – mutta sen hallinta perustuu pitkälti kollektiiviseen valvontaan ja jatkuvasti kehittyvään koulutukseen.

Geopoliittinen tilanne vuonna 2050 on edelleen arvaamaton, mutta sääntöperustaisen kansainvälisen järjestelmän hetkellisesti kiihtynyt murentuminen on tasaantunut vallan painopisteiden siirtymisen jälkeen. Venäjä ei ole kehittynyt demokraattisemmaksi ja sen ulkopoliittinen toiminta säilyy arvaamattomana. Idänkaupan merkitys Suomen kokonaistaloudelle on jäänyt vähäiseksi. Samanaikaisesti Euroopan ja Kiinan kanssa käytävä kaupallinen ja teknologinen yhteistyö on vähentynyt huomattavasti kiristyneen kansainvälisen ilmapiirin seurauksena, mikä heijastuu myös Suomen kykyyn integroitua globaaleihin tuotanto- ja teknologiaketjuihin.

Kiristynyt geopolitiikka on johtanut siihen, että EU on keskittänyt merkittäviä resursseja puolustukseen. Suomen puolustus- ja ulkopoliittinen strategia on entistä tiiviimmin kytköksissä Yhdysvaltoihin, mikä rajoittaa liikkumavaraa, mutta tarjoaa samalla strategisen turvatakuun. Tämä korostaa transatlanttisen liittouman merkitystä Suomen kansallisen turvallisuuden suunnittelussa.

Euroopan unioni on säilynyt merkittävänä kansainvälisenä toimijana, mutta sen politiikka on projektiluonteista ja sidoksissa turvallisuus- ja talousuhkiin. Unioni pyrkimykset vahvistaa demokratiaa, oikeusvaltioperiaatteita ja kansalaisten luottamusta ovat tuottaneet osittaisia tuloksia. Siitä huolimatta kansalaiset ja päättäjät suhtautuvat epäilevästi EU:n liittovaltiokehitykseen. Kiristynyt geopoliittinen ympäristö on kuitenkin vahvistanut sekä kansallisia että EU-tason rakenteita turvallisuuskysymyksissä, vaikka talous- ja sosiaalipolitiikassa jännitteet jatkuvat.³⁹

Muuttoliike Suomen sisällä ja maahanmuutto Suomeen on hyvin pienimuotoista. Tekoälyn ja automaation seurauksena monet aiemmin kansainvälisiä osaajia houkuttelevat työtehtävät ovat vähentyneet. Humanitaarinen maahanmuutto on myös ajettu minimiin, joten ulkoinen väestönkasvu on rajallista. Ainoastaan suurten metropolialueiden väestö kasvaa, sillä ihmiset muuttavat sinne pääasiassa työpaikkojen perässä. Metropolialueiden väestörakenne on muuttunut, kun siihen on keskittynyt nuorempaa ja työssäkäyvää väestöä,

³⁹ Adriaensen, J., Vanhoonacker, S., & Sarkissian, I. (2025). *The effect of geopoliticisation on the EU's polity: Exploring institutional power shifts*. *Journal of European Public Policy*

kun taas muut kaupunkiseudut ja maaseutu kokevat väestön pysähtymistä tai hidasta supistumista.

Kaupungit ovat jakautuneet kahteen kategoriaan. Pääkaupunkiseudun kaupungit ja kourallinen muita kasvavia kaupunkeja ovat ottaneet aktiivisen roolin globaaleina toimijoina, jotka eivät ainoastaan huolehdi perustoiminnoistaan, vaan käyttävät merkittäviä resursseja yhteisten maailmanlaajuisten haasteiden ratkaisemiseen – ilmastonmuutoksesta, energiakriiseistä aina pakolaisuuteen ja eriarvoisuuden torjuntaan. Näissä kaupungeissa innovaatio, osallisuus ja vastuullisuus ovat uudenlaisen kaupunkikehittämisen kulmakiviä. Ne houkuttelevat investointeja, osajia ja luovaa pääomaa, ja niistä on tullut suunnannäyttäjiä siinä, miten paikallinen toiminta voi vastata globaaleihin ongelmiin.

Toiset kaupungit sen sijaan ovat joutuneet vetäytymään puolustuskannalle. Niiden resurssit ovat niukat, ja toiminta keskittyy lakisääteisiin peruspalveluihin.

Pitkällä aikavälillä tämä eriytyminen haastaa koko yhteiskunnan eheyttä. Se herättää kysymyksen siitä, miten hyvinvointi, vastuu ja mahdollisuudet jakautuvat eri alueiden ja ihmisten välillä – ja millä keinoin voidaan varmistaa, ettei yksikään kaupunki jää pysyvästi kehityksen ulkopuolelle.

Puhe **ilmastopolitiikasta** ei enää keskity siihen kriisiinä, sillä kehittyneet teknologiat ovat vähentäneet tarvetta korostaa akuuttia hätätilaa vahvistamalla hallinnan tuntua. Sen sijaan politiikka ohjaa yhä selkeämmin julkista rahoitusta kohti strategisesti merkittäviä energiaratkaisuja ja kestäviä investointeja keskeisillä luonnonvaraintensiivisillä teollisuussektoreilla, mutta vahva sääntely ja pakottavat regulaatiot ovat jääneet vähäisiksi. Yritykset omaksuvat kestäviä toimintamalleja varsinkin, kun niiden taloudellinen hyöty voidaan mitata ja osoittaa suoraan tulovirroissa.⁴⁰

Ilmastopolitiikka on kytkeytynyt entistä vahvemmin turvallisuuspolitiikkaan: energiaomavaraisuus, kriittisten resurssien saatavuus ja infrastruktuurin resilienssi ovat keskeisiä tekijöitä, kun geopoliittinen epävarmuus ja globaalit riskit korostuvat. Vaikka ilmastonmuutoksen konkreettiset vaikutukset ovat lisänneet yhteistä ymmärrystä puolueiden välillä, ne ovat samalla synnyttäneet uusia kiistoja kustannusten ja hyötyjen jakautumisesta.

Suomen poliittinen kenttä on pirstaloitunut. Perinteiset puolueet säilyttävät edelleen keskeisen roolinsa, kantavat vastuuta kansantalouden hoidosta ja ylläpitävät vahvaa

⁴⁰ Ibishova, B., Misund, B., & Tveterås, R. (2024). Driving green: Financial benefits of carbon emission reduction in companies. International Review of Financial Analysis.

demokraattista tukea, mutta niiden aktiivinen jäsenistö on pieni.⁴¹ Samanaikaisesti äärilaidoille on syntynyt uusia poliittisia liikkeitä, jotka mobilisoivat erityisesti nuoria. Suuri osa poliittisesta keskustelusta keskittyy siihen, miten pieniin ääriliikkeisiin tulisi suhtautua parlamentaarisisessa päätöksenteossa.⁴²

Niin sanotun some-politiikan aikakauden jälkeen nuoret kaipaavat yhteisöllisyyttä, mikä näkyy uskonnollisuuden lisääntymisenä sekä järjestötoimintaan hakeutumisenä erityisesti digitaalisessa muodossa. Tämä on vaikeuttanut kasvotusten käytävää yhteiskunnallista keskustelua. Tätä haastetta pyritään ratkaisemaan puntaroivaa demokratiaa synnyttävien innovaatioiden avulla.

Demokratiainnovaatioita käytetään laajasti, ja viranhaltijat tunnistavat, että niiden hyödyntäminen parantaa päätöksenteon laatua, kestävyyttä ja oikeudenmukaisuutta. Lukuisat myönteiset kokemukset viranhaltijoiden ja poliitikkojen keskuudessa ovatkin tehneet osallistavista menetelmistä niin valtavirtaisia, että päätöksentekijät pitävät valmistelua ilman niitä riskialttiina ja vältettävänä.

Se, milloin ja minkälaisien aiheiden puntaroimiseen tai ratkaisemiseen demokraattisia innovaatioita käytetään, on kuitenkin edelleen viranhaltijoiden päätettävissä, mikä estää demokratiainnovaatioiden omistajuuden laajamittaisen siirtymisen viranomaisilta asukkaille ja kansalaisille.

Kansalaisraadit ja muut vastaavat demokratiainnovaatioiden muodot täydentävät myös monia edustuksellisen demokratian päätöksentekolimisiä. Sekä eduskunnan että useiden kunnallisvaltuustojen rinnalla toimii vaihtuvia kansalaisraateja, joiden tehtävänä on valvoa ja täydentää päätöksentekoa. Kansalaisraadit voivat esimerkiksi nostaa esiin haasteita, joita edustuksellisen päätöksenteon tulisi ratkaista tai ehdottaa valtuuston ja parlamentin päätösten palauttamista valmisteluun.

Teknologian ja tekoälyn myötä lisääntynyt hallinnon avoimuus ja tehokkuus hyödyttävät pääasiassa vahvimpia ja vauraimpia kaupunkeja, ja alueelliset erot poliittisessa osallistumisessa ovat kasvaneet. Tietopohjaista päätöksentekoa vaikeuttaa tutkimuksen ja politiikan välisen vuorovaikutuksen pirstaleisuus ja lisääntynyt tiedevastaisuus.

⁴¹ Suutari, J., Kanner, J., Juhola, A., Tapaninen, S., & Viljanen, V. (toim.) (2024). *Jäsentensä näköiset – Puolueiden sisäinen demokratia Suomessa: 2. päivitetty painos*. Puolueiden kansainvälinen demokratiayhteistyö – Demo Finland.

⁴² Horsmanheimo, L., Kylli, R. M., Kuokkanen, K., & Palonen, E. (2021). Stakeholders of (De-) Radicalisation in Finland: D3.1 Country Report.

Digitaalisen infrastruktuurin, alustojen ja teknologiaekosysteemien hallinta on yhä enemmän kaupallisten toimijoiden käsissä. Näiden toimijoiden lobbausmahdollisuudet ovat merkittäviä sekä kansallisella että EU-tasolla, mikä lisää entisestään painetta huomioida kansalaisten näkökulma niiden kehittämisessä ja hyödyntämisessä

Neljännän sektorin, eli perinteisen yhdistystoiminnan ulkopuolisen kansalaistoiminnan, merkitys on kasvanut entisestään. Ruohonjuuritason aloitteet, kampanjat ja missiovetoinen yritystoiminta muodostavat yhä tärkeämmän kanavan uusien yhteiskunnallisten ilmiöiden ilmaisemiselle. Sosiaalisen median aikakauden jälkeinen nuorten kaipaama yhteisöllisyys näkyy selvästi järjestötoiminnassa ja digitaalisten verkostojen kautta, vaikka toiminta on pääosin virtuaalista.

Tulevaisuuskuva 2: Murentuvan kansallisvaltion Suomi

Paikallisuuden merkitys on kasvanut jälleen Suomessa ja sen ulkopuolella eivätkä valtio tai kansakunta ole enää kansalaisten tärkeimpiä viiteryhmiä. Sen sijaan lähiseutu, oma kaupunginosa tai internetin kautta muodostuvat samanmieliset ryhmät ovat ihmisille merkityksellisiä arkielämän yhteisöjä. Talous ei kasva mutta on vakaa. Alueiden ja ihmisryhmien todellisuudet ovat erkaantuneet ja luokkakierto hidastunut. Paikallisella tasolla kansalaisyhteiskunta on elinvoimainen ja erillään kansallisista ja ylikansallisista kysymyksistä.

Talous ja geopolitiikka	Pitkään jatkunut lama pysäytti globaalin kasvun ja sysäsi suuren osan Eurooppaa talouden sivuraiteelle. Epätasainen kasvu lisää yritysten painetta laajentua uusille markkinoille, ja Suomi on kääntynyt ulkosuhteissaan sisäänpäin.
Teknologinen muutos	Teknologian kehitys on hidastunut ja innovaatioiden määrä vähentynyt. Yritysten varovaisuus on jarruttanut talouden uudistumista ja heikentänyt kilpailukykyä. Palvelut ja digitaaliset alustat ovat keskittyneet kansainvälisten teknologiayritysten hallintaan.
Ideologinen kenttä	Yhtenäiskulttuuria ylläpitäviä kulmakiviä on vähän, ja alueiden sekä ihmisryhmien todellisuudet ovat erkaantuneet. Tarkoitushakuinen vääristely, disinformaatio ja hybridi-vaikuttaminen heikentävät poliittista keskustelua.
Muuttoliike	Sisäinen muuttoliike on hidastunut ja maahanmuutto vähentynyt.
<i>Poliittisen päätöksenteon rakenteet ja demokratiainnovaatiot</i>	Päätöksenteko on lokalisoitunut ja kunnat hyödyntävät demokratiainnovaatioita laajasti, niille delegoidaan suoraa valtaa ja niiden ympärille syntyy globaaleja, paikallisten toimijoiden kehittäjäyhteisöjä.
Ilmastopolitiikka	Arkipäiväistynyt keskeiseksi politiikan sektoriksi mutta vahvoja ohjaukeinoja tai merkittäviä rahoitusmekanismeja ei ole kehittynyt.

Eurooppa ja Suomi ovat jääneet globaalin talouden sivuraiteille. Suomi kuuluu kuitenkin niihin harvoihin maihin, joissa teollisten työpaikkojen kasvu edes jokseenkin paikkaa palvelutyöpaikkojen katoamisen tuomaa aukkoa. EU:n sisämarkkinat ovat edelleen suomalaisille tuotteille otolliset, mutta niiden merkitys on vähentynyt. Siksi suomalaiset

yritykset kokevat painetta laajentaa vientiä kasvaville markkinoille globaaliin etelään⁴³ ja onnistuvat siinä vaihtelevasti.

Palveluelinkeinot ovat keskittyneet globaalien digijättien käsiin. Uusia yrityksiä syntyy vain vähän eikä niiden määrä riitä korvaamaan markkinoilta kadonneita yrityksiä. Suomen suurimmat yritykset ovat edelleen myös yrityksistä vanhimpia, 1800-luvun alkupuolella tai 1900-luvun loppupuolella perustettuja yhtiöitä. Yhä useampi suomalainen saa myös pieniä lisätuloja alustatalouden kautta.

Vuonna 2050 Suomi on löytänyt uuden tasapainon työn, asumisen ja elämän välillä, mikä on murtanut kaupungistumisen pitkään jatkuneen megatrendin. Etätyöstä ja monipaikkaisuudesta on tullut pysyvä osa arkea, joka ei enää sido ihmisiä yhteen paikkaan, vaan avaa mahdollisuuksia elää ja tehdä työtä siellä, missä on tilaa ajatella, hengittää ja rakentaa merkityksellistä elämää.

Pienet kunnat, jotka aikanaan kamppailivat väestökadon ja palvelujen hiipumisen kanssa, ovat löytäneet uutta elinvoimaa. Entiset kesämökit ovat muuttuneet ympärivuotisiksi kodeiksi, ja etätyötä tekevien uusien asukkaiden myötä kylien kahviloissa, kirjastoissa ja yhteisöllisissä työtiloissa käy jälleen puheensorina.

Talouden taantumana EU on heikentynyt poliittisesti ja taloudellisesti ja monien alueiden kytkökset globaaliin talouteen ovat löyhentyneet. Tuotteista ja palveluista käydään enemmän kauppaa paikallisesti. Koska EU:n merkitys on vähentynyt, yhä useampi valtio on neuvotellut itselleen päätösvaltaa ja erivapauksia. EU toimii siksi kapeammalla määrällä sektoreita ja yhä niukemmilla resursseilla. Tästä syystä EU- ja edistysmyönteisten liberaalien ryhmien agendat ovat menettäneet vetovoimaansa. Toisaalta myös EU:ta, globalisaatiota ja maahanmuuttoa perinteisesti vastustavat puolueet ja toimijat ovat joutuneet etsimään poliittisia painopisteitä muualta.

Suomi on kääntynyt ulkosuhteissaan sisäänpäin ja toimii reaktiivisesti. Ulkopoliittikkaa ei enää pidetä yhtä tärkeänä kuin 1900-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa. Siksi Suomi ei panosta maabrändin rakentamiseen EU:ssa tai globaaleilla areenoilla. Pelkistetymmässä ulkopoliitikassa korostuu kaupan edistäminen ja turvallisuus ja koska yhteinen arvopohja Suomessa on entistä pirstaloituneempi, eivät arvot ole ulkopoliitikassakaan merkittävä tekijä.

⁴³ Ministry for Foreign Affairs of Finland; Government of Finland. (2021). *Finland's Africa Strategy: Towards a stronger political and economic partnership* (Valtioneuvoston julkaisu 2021:21).

Puolustusyhteistyöhön suhtaudutaan pragmaattisesti. Mikäli sota syttyisi ja Naton viides artikla aktivoitaisiin, suomalaiset suhtautuisivat sotaan vastentahtoisesti, ellei sillä olisi välitöntä vaikutusta heidän omaan turvallisuudentunteeseensa.

Ideologinen kenttä on paikallinen ja pirstaloitunut ja yhteistä tarinaa Suomesta ja sen historiasta kerrotaan eri tavalla kuin 2000-luvun alussa. Nyt korostuvat paikallishistoriat, kaupunginosien erityispiirteet ja oman lähipiirin kokemukset, eivätkä niinkään suuret kansalliset kohtalot ja koko Suomea koskevat tarinat.

Koska talouden kehitys on jakanut eri alueita voittajiin ja häviäjiin myös erot ovat korostuneet, mikä on johtanut myös paikallisten kulttuurien vahvistumiseen.

Rakentavaa julkista keskustelua ja päätöksentekoa haastaa monet ilmiöt, kuten internetissä vellova tarkoitushakuinen vääristely, meemeihin painottuva viestittely, disinformaatio ja hybridi-vaikuttaminen.⁴⁴ Lisäksi sosiaalisten medioiden alustojen algoritmit ovat luoneet ja vahvistaneet ideologisia kaikukammioita, jotka haastavat yhteisen ymmärryksen muodostumista.⁴⁵

Vuoteen 2025 verrattuna eri ihmisryhmien mielipiteet ovat edelleen polarisoituneet, mutta yhteiskunnallinen ilmapiiri on vakaa, osin koska eriytyneet ihmisryhmät eivät juuri joudu kohtaamaan toisiaan

Jaettujen kertomusten ja kokemusten murenemisesta huolimatta pahimpia ylilyöntejä estävät eurooppalaisessa vertailussa keskivertoa parempi medialukutaito ja koulutustaso. Ihmiset eivät ole kiinnostuneita poliittisesta osallistumisesta kansallisella tasolla, vaan keskittyvät käytännönläheisesti oman lähiympäristön asioiden hoitamiseen. Niihin vaikuttaminen on monien mielestä helpompaa sillä kunnat ja maakunnat ovat kehittäneet uudenlaisia vaikuttamisen kanavia, ja monien palvelujen tarjonta tapahtuu yhä vahvemmin kumppanuudessa organisaatioiden, järjestöjen, yritysten ja palvelujen käyttäjien välillä.

Ihmisten osallistuminen kansalaisyhteiskunnan toimintaan on luonteeltaan kaksijakoista.

Suuri osa ihmisistä ovat aktiivisia ja osallistuvat eri tavoin. Aktiivinen kansalaisuus on arkipäiväistynyt paikallisella tasolla. Oman alueen järjestöt ja yhteisöt ovat suosittuja osallistumisen paikkoja, joissa ihmiset vaikuttavat arjen ja yhteisön kehittämiseen. Niille on myös delegoitu joitakin valtion ja kunnan tehtäviä, kuten hyvinvointiin, kulttuuriin ja

⁴⁴ Elsner, M., Atkinson, G., & Zahidi, S. (2025, January 15). *Global Risks Report 2025*. World Economic Forum.

⁴⁵ Palonen, E., Alekseev, A., Carrilho, K., & Agarwal, V. (2024, April 28). *Short videos, big impact: What TikTok and Instagram revealed about Europe's political future*. CO3.

ympäristöön liittyviä vastuita, mikä vahvistaa niiden roolia osana julkista palvelujärjestelmää ja päätöksentekoa.⁴⁶

Toisaalta osa ihmisistä vetäytyy perinteisestä yhteisöllisestä toiminnasta ja suuntautuu sen sijaan verkon eri foorumeihin, jotka rajautuvat samankaltaisia näkemyksiä jakaviin yhteisöihin tai alakulttuureihin.

Päätöksenteko on paikallistunut ja globaali paikallisdemokratian liike on auttanut levittämään kansalaisosallistumisen ja puntaroivan päätöksenteon käytäntöjä yli rajojen kaupungista ja kunnasta toiseen. Moni suomalainen kunta on mukana omassa kansainvälisessä verkostossaan, jossa demokratialle ja paikallisuudelle kehitetään uusia muotoja. Nämä prosessit luovat paikallista kulttuuria ja tuovat elinkeinoja, kansalaistoimintaa ja politiikkaa lähemmäs toisiaan, synnyttäen yhä vahvempia paikallisia ekosysteemejä.

Demokratiainnovaatioita käytetään laajasti erityisesti silloin, kun käsitellään kansalaisia jakavia ja monimutkaisia kysymyksiä, kuten julkisen talouden säästöjä – esimerkiksi kouluverkon supistamista tai sosiaali- ja terveyspalvelujen sopeuttamista. Näin valtio tai kunta saa hyväksynnän vaikeille päätöksille ja samalla parannettua niiden oikeudenmukaisuuteen liittyviä näkökulmia.

Demokratiainnovaatioidien käyttöä kuitenkin haastavat erilaiset yhden asian liikkeet, jotka pyrkivät säännöllisesti kaappaamaan prosesseja omiin tarkoituksiinsa – vaihtelevalla menestyksellä. Tästä syystä alati digitalisoituvat demokratiainnovaatiot joutuvat käymään läpi raskaat ja resurssi-intensiiviset testaukset sekä riskiarviot tukkiakseen kaikki mahdolliset valuviat, joita erilaiset toimijat saattaisivat yrittää käyttää hyväkseen.

Vahvan ja monipuolisen paikallisen kansalaisosallistumisen käänköpuolena on kuitenkin yhä voimistuva alueiden välinen kulttuurinen erkaantuminen ja varsinkin Helsingin ulkopuolella valtakunnan politiikka näyttäytyy etäisenä asiana, jota dominoivat politiikan ammattilaiset ja uusien poliittisten liikkeiden toimijat. Siksi maltillisten ja perinteisten puolueiden on etenkin vaikea mobilisoida ja puhutella äänestäjiä kansallisella tasolla. Sen sijaan paikallisella tasolla sitoutumattomat valitsijayhdistykset ovat lisänneet suosiotaan.

⁴⁶ Maa- ja metsätalousministeriö (2024) *Polkuja tulevaisuuden kansalaistoimintaan : Näkökulmia osallisuuden ja kansalaistoiminnan vahvistamiseen maaseuduilla.*

Toisia pinnan alla kyteviä trendejä ovat vahvan johtajan perään haikailu sekä radikaalidemokratian kannatus.⁴⁷ Nämä molemmat synnyttävät yhden asian liikkeitä, joiden kannatus leviää internetissä nopeasti. Moni haaveilee siksi vahvasta ja karismaattisesta johtajasta, joka yhdistäisi nyt varsin hajanaisen kansan, nostattaisi ylpeyttä yhteisestä Suomesta ja näyttäisi suuntaa uuteen taloudelliseen menestykseen 1900-luvun jälkipuoliskoon malliin.

Maahanmuutto Suomeen ja **maan sisäinen liikkuvuus** ovat vähäisiä ja ne kohdistuvat pääasiassa Helsinkiin, josta on Suomen mittakaavassa tullut entistä enemmän oma todellisuutensa.

Iso joukko nuorista näkee tulevaisuutensa omalla seudulla, jossa sosiaali- ja terveyssektori sekä valmistavan teollisuuden yritykset tarjoavat töitä⁴⁸. Toisaalta huoli tulevaisuudesta kasvaa, sillä yritykset uudistuvat hitaasti ja suhtautuvat varauksella uusiin investointeihin.

Lokalisaation myötä uusien ideoiden virta on hidastunut vähentyneen liikkuvuuden, kapeiden markkinoiden ja osittaisen sisäänpäin kääntymisen seurauksena. Oman paikkakunnan verkostot, luottamus- ja velvollisuussuhteet ovat monelle tärkeitä: on huolehdittava sukulaisista ja osallistuttava yhteisten asioiden hoitoon sekä omassa naapurustossa että kunnassa.

Talouspolitiikka ja ilmastonmuutos ovat pysyneet tiiviisti kytkeytyneinä, ja suomalaisyrityksiä motivoi ennen kaikkea kasvanut tutkimusnäyttö kestävien toimintatapojen ja taloudellisten tulojen välisestä yhteydestä.^{49 50} Merkittävä osa ihmisistä on muokannut elämäntapojaan vähäpäästöisempään suuntaan – osittain siksi, että säästäminen ja kohtuus sopivat suomalaisille hyvin ja vähäpäästöisestä elämästä on tehty helpompaa.^{51 52}

⁴⁷ Metz, R., & Plesz, B. (2023). An insatiable hunger for charisma? A follower-centric analysis of populism and charismatic leadership. *Leadership*, 19(4), 318–338.

⁴⁸ Tilastokeskus. (2024, 13. Kesäkuuta). *Sote-ala ja teollisuus suurimmat työllistäjät*.

⁴⁹ Marjamaa, M., Salminen, H., Kujala, J., Tapaninaho, R., & Heikkinen, A. (2021). A Sustainable Circular Economy: Exploring Stakeholder Interests in Finland. *South Asian Journal of Business and Management Cases*, 10(1), 50–62.

⁵⁰ Morgan Stanley. (2024, May). *Sustainable Signals, Understanding Corporates' Sustainability Priorities and Challenges*.

⁵¹ Salo, H. H., Berg, A., Korhonen-Kurki, K., & Lähteenoja, S. (2022). Small wins enhancing sustainability transformations: Sustainable development policy in Finland. *Environmental Science & Policy*, 128, 242–255.

⁵² Autere, S. (2019, October 12). *Finnish people consider sustainable lifestyle choices to be important – young people are climate action pioneers*. Sitra.

Globaalisti ilmaston lämpenemistä ei ole kuitenkaan saatu taitettua, sillä ilmastotoimien rahoituksesta ja yhteisistä pelisäännöistä ei ole vielääkään päästy sopuun.

Hallitus toisensa jälkeen etsii ja puhuu yllättävistä ja vaikuttavista ratkaisuista ja suomalaisen teknologian roolista niiden toteuttamisessa. Valtavia menestystarinoita ei kuitenkaan ole syntynyt, sillä kasvavat yritykset myydään kansainvälisille sijoittajille ennen kuin niistä ehtii tulla maailmanlaajuisia.

Tulevaisuuskuva 3: Rakennemuutosten aikakausi

Talouden ja yhteiskuntien suuri rakennemuutos on nytkähtänyt eteenpäin. Päätöksenteon ja politiikan rakenteet ovat mukautuneet muuttuvaan maailmaan. Suomen ja koko Euroopan tavoitteet teknologiakehityksen ja talousmurroksen suhteen ovat toteutuneet. Suomeen kohdistuu enemmän maahanmuuttoa kuin ennen, maahanmuuttajat kokevat olevansa osa Suomea ja väestö kasvaa. Talouden kasvu on vauhdittanut elinkeinojen uudistumista. Uusien sukupolvien valtaantulo on muuttanut kulttuuria ja politiikan painopisteitä. Geopolitiikassa multilateralismi ja monikansallinen yhteistyö ovat valtavirtaa sillä sääntöperusteisten järjestelmien merkitys on kasvanut ja elämme uusien kumppanuuksien aikaa globaalien etelän ja pohjoisen välillä.

Talous ja geopolitiikka	Globaali talouskasvu on vakaa. Eurooppa on uusinnut roolinsa globaalina talouden suurvaltana. Hyvinvointitalous on valtavirtaistunut. Kansainväliset päätöksenteon tavat toimivat ja kumppanuudet esimerkiksi globaalin etelän maiden kanssa ovat tasavertaisemmat
Teknologinen muutos	Digitalisaatio ja kiertotalous ovat luoneet suuren määrän uusia palvelu- ja asiantuntijatyöpaikkoja. Tekoälyratkaisut ovat tehneet päätöksenteosta tehokkaampaa.
Ideologinen kenttä	Suomessa ei esiinny merkittävää affektiivista polarisaatiota. Yhteiskuntasopimukset ovat kriisinsietokykyisiä.
Muuttoliike	Maahanmuutto on tuplaantunut nykyisestä ja suuntautuu eri puolille maata, ja maakuntakaupunkien elinvoima on parantunut.
Poliittisen päätöksenteon rakenteet ja demokratiainnovaatiot	Uudet globaalit sopimukset ja standardit ohjaavat päätöksentekoa yhä enemmän myös EU:ssa lisäten kansainvälisen sääntelyn vaikutusta. Päätöksenteko pysyy kuitenkin läpinäkyvänä ja demokraattisena kun päättäjät tekevät päätökset parhaan tiedon valossa. Demokratiainnovaatioita hyödynnetään laajasti paikallisella ja kansallisella tasolla ja kansalaisraadeille delegoidaan suoraa valtaa.
Ilmastopoliitiikka	Globaalit sopimukset raamittavat kansallista ilmastopoliittikkaa ja rahoitusta. Lisäksi ilmastopoliittikka vaikuttaa sijoitustrendeihin ja kulutustottumuksiin.

Talous kasvaa ja Suomeen on kehittynyt uusia yrityksiä, jotka operoivat erilaisia palveluita globaaleilla markkinoilla. Niiden maine, erikoistunut osaamispohja ja erityinen kytkeytyminen suomalaiseen yhteiskuntaan vetävät perässään koulutettuja maahanmuuttajia Etelä-Euroopasta, Aasiasta ja Afrikasta. Kytkeytymisestä kertovat yhteistyö julkisen ja yksityisen sektorin välillä sekä kukoistava tutkimus- ja innovaatioekosysteemi.

Suomi on siirtynyt hyvinvointitalouden aikakauteen, jolloin ei pyritä vain siihen, että talous kasvaa, vaan siihen, että ihmiset ja luonto voivat hyvin.^{53 54} Julkiset investoinnit koulutukseen, terveyteen ja osallisuuteen nähdään sijoituksina tulevaisuuden kestävään vaurauteen. Yritykset menestyvät ja rakentavat vastuullisia tuotantoketjuja.

Maailmanpoliittinen tilanne on vakaa ja ennakoitava. Voimapolitiikan sijaan kansainvälisten suhteiden perustana ovat monenvälinen yhteistyö ja sääntöperusteisuus sekä uudet tasa-arvoisimmat kumppanuudet globaalin etelän kanssa.

EU on vahvistanut globaalia asemaansa ja rakentaa sen puitteissa yhteisiä pelisääntöjä, sopimuksia ja kumppanuuksia ilmasto- ja elonkirjopolitiikan, luonnonvarojen käytön, datatalouden ja työmarkkinoiden aloilla.⁵⁵

Uusien kumppanuuksien hyödyt ja peruslogiikka ymmärretään laajasti ja niistä onkin syntynyt eräänlainen uusi eurooppalainen konsensus, josta yhä useampi poliittinen liike ja kansalainen kokee omistajuutta. Eurooppa on onnistunut rakentamaan vetovoimaa suhteessa muihin mantereisiin, kanavoimaan ulkopuolelta tulevan maahanmuuton talouden vauhdittajaksi ja onnistunut houkuttelemaan nimenomaisesti nopeasti uudistuville sektoreille koulutettua väestöä.

Teknologiamurros on tuonut useita hyötyjä Suomelle ja Euroopalle sillä digitalisaatio, tekoälyn kehitys, kiertotalous ja alustatalous ovat luoneet suuren määrän uusia palvelu- ja asiantuntijatyöpaikkoja, kun taas automatisaatio on vähentänyt valmistavaa työtä.

Taloudellinen kehitys suosii monia ja erityisesti nuorempia ikäluokkia. Yhä useammalla on tunne, että saa olla mukana koko yhteiskuntaa eteenpäin vievässä menestystarinoissa.

Suomessa on paljon uusia, laajaa ja yhteistä keskustelua herättäviä ilmiöitä, jotka tuovat ihmisiä yhteen, synnyttävät uutta kansalaistoimintaa ja heijastuvat myös vähitellen politiikkaan. Vastaava kokemus 2000-luvun alkupuolen internet- ja startup-huumien aikaan keskittyi pääasiassa muutamiin kortteleihin, konttorirakennuksiin ja alakulttuureihin Helsingissä ja Espoossa. Nyt uutta kuhinaa syntyy yllättävissä paikoissa, joissa ihmiset pääsevät uudenlaisen tekemisen makuun ja kytkeytyvät niiden myötä osaksi globaaleja

⁵³ Martela, F. (2022). Hyvinvoinnin mittaus edellyttää hyvinvoinnin teoriaa: Erik Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuudet päivitettyinä nykyaikaan. *Yhteiskuntapolitiikka*, 87(5–6), 567–574.

⁵⁴ Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2024). Hyvinvointitaloudellinen ohjausmalli Suomelle.

⁵⁵ Calel, R., & Dechezleprêtre, A. (2016). Environmental policy and directed technological change: evidence from the European carbon market.

alakulttuureja. Eteenpäin on menty myös siinä, että omasta lähiympäristöstä voi löytyä aiempaa paremmin tarttumapintaa uusille ideoille: kouluissa⁵⁶, järjestöissä, yrityksissä ja puolueissa kokeillaan uusia asioita ennakkoluulottomasti ja luoda niiden ympärille kasvumahdollisuuksia.

Suomen ja Euroopan menestys ei kuitenkaan tarkoita, etteikö niiden ympärillä käytäisi ideologista vääntöä ja esimerkiksi data- ja luonnonvaratalous ovat yksi esimerkki kysymyksistä, jotka jakavat poliittisen mielipideilmaston.

Suomen ja Euroopan välinen poliittinen kuilu on kurottu umpeen sillä Euroopan parlamentin ryhmittymät ovat solahdaneet luontevaksi osaksi kotimaista politiikkaa myös debatin osalta. Eurooppalaisen tason päätöksenteon arki heijastuu ajoittain myös kotimaisiin jakolinjoihin ja tuo niihin alueellisen mittakaavan sävyjä säännöllisesti, vaikka keskustelu koskisikin paikallisia ratkaisuja.

Globalististen ja nationalististen **ideologioiden** välillä vallitsee edelleen vahva jännite mutta tämä asetelma ei ole yhtä korostunut kuin aiempina vuosikymmeninä. Osin tilaa on ottanut uudenlainen, vähitellen kehittyvä vasemmisto-oikeisto-asetelma, johon syntyy palasia kysymys kerrallaan.⁵⁷

Uudet päätöksenteon tavat eivät muodosta erillistä politiikan haaraa, vaan puolueet tuovat rohkeasti mukaan asiantuntijoita ja kokeilevat uusia dialogisia menetelmiä. Samalla syvenee ymmärrys siitä, miten ideologian ja empiirisen todellisuuden välinen yhteys rakentuu. Pelkkä ylätasen keskustelu uusista ilmiöistä ei enää riitä, vaan rinnalle tarvitaan jatkuvaa tulkausta arjen tilanteisiin sekä poliittisten ratkaisujen yksityiskohtaista ja jatkuvaa hiomista, jotta eri ihmisryhmät kokevat näkökulmansa tulevan huomioiduksi. Nämä ovat toimintatapoja, joita uudet teknologiset ratkaisut tukevat ja mahdollistavat.

Tätä kehitystä tukevat myös laajasti käytetyt kansalaisraadit, joista on 2030-luvulla tullut pysyvä osa päätöksentekoa ja politiikkauudistusten valmistelua niin kansallisella kuin paikallisellakin tasolla. Kyse ei ole pelkästä poliitikkojen neuvonannosta, vaan koko julkishallinnon ja politiikan rakenteita on mietitty uudelleen siten, että eri kansalaisryhmien ja asiantuntijoiden kanssa käydään oikeantasoisista ja ajankohtaista keskustelua päätöksenteon eri vaiheissa.

⁵⁶ Kelly, K., Merry, J., & Gonzalez, M. (2018). Trust, Collaboration and Well-Being: Lessons Learned from Finland.

⁵⁷ Paloniemi, R. et al (2015). Public participation and environmental justice in biodiversity governance in Finland, Greece, Poland and the UK.

Demokratiainnovaatioita hyödynnetään laajasti eri hallinnon tasoilla ja monipuolisissa käyttötarkoituksissa. Viranhaltijat ja päättäjät tunnistavat, että niiden käyttö parantaa päätöksenteon laatua, minkä vuoksi niitä sovelletaan erityisesti vaikeiden, tunnepitoisten ja tulevaisuuteen suuntautuvien kysymysten käsittelyyn.

Taloukasvun myötä demokratiainnovaatioihin liitetään usein myönteisiä mielikuvia. Niiden avulla etsitään myös keinoja kehittää asuinalueita, palveluja ja muita yhteisiä elinympäristöön liittyviä tekijöitä.

Vuoteen 2025 verrattuna demokratiainnovaatioiden käyttö on muuttunut entistä eksplisiittisemmäksi myös vallan ja vastuiden uudelleenjaon välineenä. Sekä viranhaltijat että kansalaiset tunnistavat, että osan demokratiainnovaatioista tavoitteena on siirtää taloudellista ja poliittista valtaa paikallisille yhteisöille, vahvistaen niiden kykyä päättää omasta tulevaisuudestaan.

Yksi esimerkki tällaisesta vallan uudelleenjaosta on paikallisyhteisöjen kehittämisrahastot.⁵⁸ Ne tarjoavat eri alueiden asukkaille mahdollisuuden päättää puntaroin menetelmin yhteisten resurssien käytöstä.

Uutena ja kasvavana ilmiönä on kuitenkin noussut keskustelu siitä mikäli demokratiaa ylipäätään tarvitaan. Osa päätöksenteosta on nimittäin siirtynyt ihmisiltä koneille ja älykkäille järjestelmille, jotka analysoivat valtavia tietomääriä ja tuottavat ratkaisuja, jotka ovat tutkimukseen perustuvia, tehokkaita ja oikeudenmukaisempia kuin ihmisten tekemät päätökset. Näissä järjestelmissä, algoritmit optimoivat resurssien jaon, ennakoivat kriisejä ja sovittavat yhteen ilmastotavoitteet, taloukasvun ja hyvinvoinnin. Päätökset tehdään sekunneissa, ja ne ovat parempia kuin koskaan aiemmin. Enää ei myöskään tarvita eri hallinnon tasojen ja toimijoiden välistä koordinaatiota sillä kaupungit, valtiot ja yritykset toimivat saumattomasti tekoälyn ohjaamissa ekosysteemeissä.

Kansalaisten luottamus koneisiin on kasvanut ja suurtenkin medioiden pääkirjoituksissa pohditaan, että ehkä demokratia ei tulekaan romahtamaan vaan ajan myötä haihtumaan tarpeettomana.

Kasvanut **maahanmuutto** on vahvistanut varsinkin Helsingin metropolialuetta⁵⁹ ja kolmea muuta suurinta kaupunkiseutua, joiden jo ennestään monipuolinen työpaikkatarjonta,

⁵⁸ Mazzucato, M., Macfarlane, L., Mikheeva, O., & Bellinson, R. (2022). *A mission-oriented community wealth fund for Camden: Governing finance with public purpose* (IIPP Policy Report No. 2022/O3). UCL Institute for Innovation & Public Purpose.

⁵⁹ Sisäministeriö (2021). Maahanmuuton tilannekatsaus: Suomen väestö monimuotoistuu – vaihtelua on alueittain.

kysyntä palvelu- ja rakennusalan työvoimasta sekä aiempien maahanmuuttajaryhmien ympärille syntyneet yhteisöt vetävät uusia tulijoita puoleensa. Suomessa väestönkasvu näkyy kuitenkin myös maakuntakeskuksissa, kun sekä kantaväestöä että uudempia tulijoita alkaa muuttaa edullisemmän asumisen perässä pienempiin kaupunkeihin.

Näin työvoimatarjonta kasvaa, syntyy uusia yrityksiä ja yhä useampi yritys laajentaa toimintaansa eri puolilla Suomea. Tämä tasapainottaa 2010- ja 2020-lukujen äärimmäisten pienten ikäluokkien synnyttämää lovea väestöpyramidissa ja mahdollistaa keskisuurten kaupunkiseutujen elinvoimaisuuden ja palvelurakenteen säilymisen. Sekä maakunnissa että kaupungeissa maahanmuuttajat ja heidän jälkeläisensä kokevat osallisuutta ja osallistuvat aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan päätöksentekoon, sekä puolueiden, että muiden osallistumisen tapojen kautta.

Tulevaisuuskuvien käytöstä ja tulkinnasta

Tässä esitetyt tulevaisuuskuvat ovat trendeihin perustuvia hahmotelmia siitä, millaiselta tulevaisuus voisi näyttää.

Tulevaisuuskuvissa korostuvat erilaiset muutosvoimat, kuten geopolitiikka, talous, teknologian murros ja ideologinen kehitys. Nämä on listattu tulevaisuuskuvia edeltävissä tulevaisuustaulukoissa. Emme voi tietää, miten merkittävästi ja mihin suuntaan nämä ilmiöt vievät Suomea, Eurooppaa tai maailmaa. Siksi on olennaista ymmärtää erilaisia vaihtoehtoisia kehityskulkuja sen sijaan, että laadittaisiin vain yksi ennuste tulevasta kehityksestä.

Tulevaisuuskuvat toimivat näin ollen ajattelun apuvälineinä. Ne kuvaavat yhteiskunnallisia ilmiöitä ja kehityskulkuja, jotka vaikuttavat eri toimialojen, ihmisryhmien ja politiikan toimintaedellytyksiin sekä tulevaisuuden suunnitelmiin.

Tulevaisuuskuvat eivät ole kattava kuvaus Suomen ja Euroopan tulevaisuudesta. Sen sijaan ne tarjoavat monipuolisen näkymän tulevien vuosikymmenten kehitykseen ja muutosilmiöihin. Tulevaisuuskuvia käytetään usein päätöksenteon, epävarmuuksien käsittelyn ja toiminnan kehittämisen tukena.

Lopuksi

Onko näköpiirissä maltillista kasvua, onnistunut rakennemuutos, vai jatkuuko poliittinen käpertyminen? Kenellä – yksilöllä, valtioilla, ryhmillä – on valtaa vaikuttaa kehityskulkuihin ja missä valtaa on tarjolla? Tulevaisuuteen kurottaminen on aina kiinni siinä, mitä nykyisyydestä tiedämme ja oletamme. Tulevaisuuskuvat herättävät toivottavasti ajatuksia

siitä, miten politiikka ja valitut interventiot voivat vaikuttaa kehityskulkuihin – vaikka vaikutus onkin aina ehdollista useiden muuttujien suhteen.

Demokratialla, sen instituutioilla, prosesseilla ja toimijoilla, ei tietenkään ole yhtä tulevaisuutta vaan paikallisia ilmentymiä, globaabeleja, alueellisia ja kansallisia tulkintoja sekä loputtomasti aineistoa tutkimukselle. Kirjoitushetkellä planetaaristen rajojen kunnioittaminen on politiikan keskeisiä kysymyksiä tavalla, jota se ei koskaan aiemmin ole ollut.

Digitaalisten teknologioiden hallinnassa pohditaan kysymyksiä esimerkiksi syrjimättömyyden, talousjärjestelmän ja turvallisuuden tuttuun teemojen alla, mutta uusiin asiansuhteisiin ja työkaluihin soveltaen. Lisäksi yhteiskunnan voittajia ja häviäjiä, näiden välisiä suhteita ja niiden poliittisia seurauksia on vaikeaa arvioida etukäteen. Jotain voi ja on syytäkin oppia matkan varrella, mutta muuttuvat rakenteet ja valtasuhteet tuovat mukanaan usein ennakoimattomia seurauksia. Ydinkysymyksiä siis tuskin ollaan siivoamassa pois agendalta, vaikka niiden merkitystä ja kantavuutta onkin pohdittava toisinaan uusissa asiayhteyksissä.

Riippumattoman tutkimustiedon merkitystä kysymysten esittämisessä, pinttyneiden käsitysten haastamisessa tai ratkaisujen etsimisessä tuskin voi korostaa liikaa. Sillä on myös tärkeä rooli yhteiskunnallisen ja poliittisen mielikuvituksen tukena ja tuottajana. Näiden skenaarioiden pyrkimyksenä on ollut nostaa tutkimustiedosta esiin teemoja tulevaan ja epävarmaan kurottaen, samalla kannustaen lukijaa pohtimaan uudenlaisia asetelmia ja hakeutuen mahdollisesti lukemaan muuta kirjallisuutta aiheesta.

Lähdeluettelo

Adriaensen, J., Vanhoonacker, S., & Sarkissian, I. (2025). The effect of geopoliticisation on the EU's polity: Exploring institutional power shifts. *Journal of European Public Policy*

Ahokangas, P., & Aagaard, A. (2024). *The Changing World of Mobile Communications : 5G, 6G and the Future of Digital Services* / edited by Petri Ahokangas, Annabeth Aagaard. (1st ed. 2024.). Springer International Publishing.

Autere, S. (2019, October 12). Finnish people consider sustainable lifestyle choices to be important – young people are climate action pioneers. Sitra.

- Bastick, Z. (2017). Digital limits of government: The failure of e-democracy (Working Paper No. 1803.06136)
- Calel, R., & Dechezleprêtre, A. (2016). Environmental policy and directed technological change: evidence from the European carbon market.
- Demo Finland. (2025, June 10). Policy brief: Oikeudenmukaisempaa ilmastopoliittikkaa demokraattisin keinoin.
- Elsner, M., Atkinson, G., & Zahidi, S. (2025, January 15). Global Risks Report 2025. World Economic Forum.
- Erman, E., & Furendal, M. (2023). Artificial intelligence and the political legitimacy of global governance. *Journal of Political Science*, 72(2).
- European Commission. (2025, May 27). Reclaiming energy sovereignty: the EU's strategic response to a fragmented global order. European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency.
- Falanga, R. (2024). Democratic innovations: Is the local scale (still) the ideal laboratory? *Local Government Studies*.
- Fukuyama, F. (2021). Making the Internet Safe for Democracy. *Journal of Democracy*, 32(2), 37–44.
- Horsmanheimo, L., Kylli, R. M., Kuokkanen, K., & Palonen, E. (2021). Stakeholders of (De-) Radicalisation in Finland: D3. 1 Country Report.
- Ibishova, B., Misund, B., & Tveterås, R. (2024). Driving green: Financial benefits of carbon emission reduction in companies. *International Review of Financial Analysis*.
- Jańczuk, H. (2024). Risks of Using Artificial Intelligence in Creating the Image of Politicians and in Electoral Campaigns. *Ad Americam*, 25(25), 169–182.
- Kelly, K., Merry, J., & Gonzalez, M. (2018). Trust, Collaboration and Well-Being: Lessons Learned from Finland.
- Khanal, S., Zhang, H., & Taeihagh, A. (2024). Why and how is the power of Big Tech increasing in the policy process? The case of generative AI. *Policy & Society*, 44(1), 52–69.
- Kinder, M. Souza Briggs, X. Muro, M. Liu, S. (2024, October 10). Generative ai, the American worker, and the future of work*.*
- Kotkas, T. (2025). Tulevien sukupolvien oikeudet ja sosiaaliturvajärjestelmän taloudellinen kestävyys. *Lakimies*, 123(1), 75–96.
- Lehmus, M. Nelimarkka, J. Vilmi, L. (2025, October 1). Will higher defence spending boost euro area growth? Bank of Finland.
- Leopold, T. (2025, April 30). How AI is reshaping the career ladder, and other trends in jobs and skills on Labour Day. World Economic Forum.

Lindholm, P. (2025, July 28). Tällaisen loven Trumpin tullit iskevät Suomen talouteen – ekonomisti listaa haitat, joita tulleista Suomelle tulee. Yle.

Maa- ja metsätalousministeriö (2024) Polkuja tulevaisuuden kansalaistoimintaan : Näkökulmia osallisuuden ja kansalaistoiminnan vahvistamiseen maaseuduilla.

Manyika, J., Lund, S., Chui, M., Bughin, J., Woetzel, L., Batra, P., Ko, R., & Sanghvi, S. (2017, November 28). Jobs lost, jobs gained: What the future of work will mean for jobs, skills, and wages. McKinsey & Company.

Marjamaa, M., Salminen, H., Kujala, J., Tapaninaho, R., & Heikkinen, A. (2021). A Sustainable Circular Economy: Exploring Stakeholder Interests in Finland. *South Asian Journal of Business and Management Cases*, 10(1), 50–62.

Martela, F. (2022). Hyvinvoinnin mittaus edellyttää hyvinvoinnin teoriaa: Erik Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuudet päivitettyinä nykyaikaan. *Yhteiskuntapolitiikka*, 87(5–6), 567–574.

Mazzucato, M., Macfarlane, L., Mikheeva, O., & Bellinson, R. (2022). *A mission-oriented community wealth fund for Camden: Governing finance with public purpose* (IIPP Policy Report No. 2022/O3). UCL Institute for Innovation & Public Purpose.

Metz, R., & Plesz, B. (2023). An insatiable hunger for charisma? A follower-centric analysis of populism and charismatic leadership. *Leadership*, 19(4), 318–338.

Ministry for Foreign Affairs of Finland; Government of Finland. (2021). Finland's Africa Strategy: Towards a stronger political and economic partnership (Valtioneuvoston julkaisuja 2021:21).

Momeni, M. (2025). Artificial intelligence and political deepfakes: Shaping citizen perceptions through misinformation. *Journal of Creative Communications*, 20(1), 41–56.

Morgan Stanley. (2024, May). Sustainable Signals, Understanding Corporates' Sustainability Priorities and Challenges.

Nieminen, V. (2025). Osallistamista johtamalla kohti kestävämpää päätöksentekoa. Kuntaliitto.

OECD. (2020). Innovative citizen participation and new democratic institutions: Catching the deliberative wave. OECD Publishing.

OECD. (2024). The OECD Reinforcing Democracy Initiative: Monitoring Report – Assessing Progress and Charting the Way Forward. OECD Publishing.

OECD. (2024, July 10). OECD Survey on Drivers of Trust in Public Institutions 2024 Results – Country Notes: Finland.

Onko sinun kuntasi voittaja?. (2024). *Polemiikki*, 4(2), 14.

Open Society Foundations. (2023, September 11). Generational shift: New global poll reveals large minorities of young people lack faith in democracy to deliver on their priorities.

Palonen, E, Alekseev, A, Carrilho, K, Agarwal, V. (2024, September 5). Short Videos, Big Impact: What TikTok and Instagram Revealed About Europe's Political Future. CO3.

Palonen, E., Alekseev, A., Carrilho, K., & Agarwal, V. (2024, April 28). Short videos, big impact: What TikTok and Instagram revealed about Europe's political future. CO3.

Paloniemi, R. et al (2015). Public participation and environmental justice in biodiversity governance in Finland, Greece, Poland and the UK.

Pouliakas, K. (2018). Automation risk in the EU labour market: A skill-needs approach. Cedefop.

Qayyum, A., & Hui, C. (2024, March 7). Why centering care work is essential for gender equality. Brookings Institution.

Salo, H. H., Berg, A., Korhonen-Kurki, K., & Lähteenoja, S. (2022). Small wins enhancing sustainability transformations: Sustainable development policy in Finland. Environmental Science & Policy, 128, 242-255.

Savenius, K. Ylipekkala, S. Hassinen, M. (2025, Kesäkuu 13). Kokemuskuilun kaventaminen – kuinka voimme saavuttaa tasapainon työntekijöiden osaamisen ja organisaatioiden odotusten välillä?. Deloitte.

Shine, I., & Whiting, K. (2023, May 4). These are the jobs most likely to be lost – and created – because of AI. World Economic Forum.

Shine, I., & Whiting, K. (2023, May 4). These are the jobs most likely to be lost – and created – because of AI. World Economic Forum.

Simola, H. (2024, July 5). The collapse of trade with Russia has had a limited effect on Finnish manufacturing. Bank of Finland.

Singh, S. & Nuutinen, J. (2025, April 23). Governing with citizens: Embedding democratic innovations into societies. Nets4Dem.

Sisäministeriö (2021). Maahanmuuton tilannekatsaus: Suomen väestö monimuotoistuu – vaihtelua on alueittain.

Suutari, J., Kanner, J., Juhola, A., Tapaninen, S., & Viljanen, V. (toim.) (2024). Jäsentensä näköiset – Puolueiden sisäinen demokratia Suomessa: 2. päivitetty painos. Puolueiden kansainvälinen demokratiayhteistyö – Demo Finland.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2024). Hyvinvointitaloudellinen ohjausmalli Suomelle.

Tilastokeskus. (2024, 13. Kesäkuuta). Sote-ala ja teollisuus suurimmat työllistäjät.

United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. (2019). World urbanization prospects: The 2018 revision (ST/ESA/SER.A/420). United Nations.

Valtioneuvosto. (2024, 27. maaliskuuta). *Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta tiedottaa: Valtionavustusleikkausten vaikutukset kansalaisyhteiskuntaan ja demokratiaan on arvioitava*

Warren, M. E. (2025). Democratic innovation and representative democracy. *Perspectives on Politics*, 23(1), 7–14.

Yle. (2024, May 13). Poliittinen kahtiajako repii Suomea kahtia, paljastaa uusi tutkimus.